

Per post en per e-mail verstuurd
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Minister W. Koolmees
Postbus 90801
2509 LV DEN HAAG

Datum	20 november 2017
Ons kenmerk	JnBh-17102598
Pagina	1 van 6
Kopie aan	Pensioenfederatie Verbond van Verzekeraars
Telefoon	020 - 797 2159
E-mail	
Betreft	Advies standaardmodel stabiel-vast-variabel pensioenfondsen

Geachte heer Koolmees,

Sinds de inwerkingtreding van de Wet Verbeterde Premieregeling (Wvp) hebben deelnemers met een premie- of kapitaalovereenkomst bij hun pensionering de keuze tussen een zogenoemd vast en variabel pensioen. Bij het bieden van die keuze moeten pensioenuitvoerders deelnemers relevante informatie geven over de gevolgen en risico's van beide mogelijkheden¹. Vanaf 1 januari 2018 moet voor deze informatie gebruik worden gemaakt van door de pensioenuitvoerders ontwikkelde standaardmodellen. Op grond van artikel 7d van het Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling adviseert de Autoriteit Financiële Markten (AFM) u over die modellen.²

In onze brief van 7 juli 2017 (kenmerk: AeSe-17071259) hebben wij staatssecretaris Klijnsma geadviseerd over het model en de bijbehorende handleiding voor verzekeraars en premiepensioeninstellingen (het Verzekeraarsmodel). Op 15 november 2017 ontvingen wij van de Pensioenfederatie een model voor pensioenfondsen (het Pensioenfondsenmodel).

Deze brief

In deze brief gaan we eerst in op de uitgangspunten die de AFM heeft gehanteerd bij de beoordeling van het Pensioenfondsenmodel. Vervolgens geven we een aantal algemene opmerkingen, waarna ons positieve advies op het model volgt – waarbij we nog wel twee wenselijke aanpassingen zien. Daarnaast doen we enkele aanbevelingen voor een volgende versie.

¹ Art. 44a en 63b Pensioenwet, 55a en 75b Wet verplichte beroepspensioenregeling

² Art. 7d jo. 55 Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling

Datum 20 november 2017
Ons kenmerk JnBh-17102598
Pagina 2 van 6

1. Uitgangspunten bij de beoordeling

Wettelijke normen: correct, duidelijk en evenwichtig

Bij het beoordelen van het Pensioenfondsenmodel is, net als bij het Verzekeraarsmodel, gekeken naar de wettelijke vereisten aan informatie die pensioenuitvoerders hun deelnemers geven: die informatie moet onder meer correct, duidelijk en evenwichtig zijn en inzicht geven in de keuzemogelijkheden die deelnemers hebben³. De Wvp geeft zowel de pensioenuitvoerder als de deelnemer veel nieuwe keuzemogelijkheden. De wettelijke normen beogen dat pensioenuitvoerders alle relevante voor- en nadelen van die keuzemogelijkheden inzichtelijk maken. Het informeren van deelnemers alleen zal (veelal) niet activeren tot het maken van een passende keuze. Het informeren over relevante besliscriteria in een persoonlijke context heeft echter wel een activerende werking door het persoonlijke karakter van de informatie. Daarnaast is deze informatie ook noodzakelijk om de deelnemers die wel betrokken zijn bij hun eigen pensioen een passende keuze te laten maken. Tegelijkertijd heeft de AFM in haar beoordeling zoveel mogelijk rekening gehouden met het voorkomen van te veel informatie, *information overload*.

Belang van eenduidige informatie

Veel deelnemers hebben bij meerdere pensioenuitvoerders kapitaal opgebouwd. Het gebruik van een standaardmodel zorgt ervoor dat zij producten en pensioenuitvoerders met elkaar kunnen vergelijken. Alle pensioenuitvoerders die kapitaal- en premieovereenkomsten uitvoeren, moeten daarom het model gebruiken voor de definitieve keuze die deelnemers moeten maken⁴. Deelnemers hebben mogelijk de keuze uit vast, stabiel en/of variabel pensioen van verschillende pensioenuitvoerders. Het kan gaan voorkomen dat deelnemers voor het vergelijken zowel het Verzekeraarsmodel als het Pensioenfondsenmodel moeten gebruiken. Dit geeft extra belang aan de vergelijkbaarheid van die modellen. Daarom heeft de AFM bij de beoordeling van het Pensioenfondsenmodel naast de bestaande wettelijke normen ook gekeken naar de vergelijkbaarheid met het al vastgestelde Verzekeraarsmodel.

De AFM vindt het voor die vergelijkbaarheid wenselijk dat pensioenuitvoerders het model ook op andere momenten al gebruiken; bijvoorbeeld bij het begeleiden van deelnemers zodra die een voorlopige keuze moeten maken als de pensioenuitvoerder voor de beleggingen moet voorsorteren op een vast of variabel pensioen.

2. Algemene opmerkingen bij het Pensioenfondsenmodel

Onderzoek

Naast de kwalitatieve onderzoeken in december 2016 en maart 2017 en het kwantitatieve onderzoek in juni 2017 die voor de totstandkoming van het Verzekeraarsmodel zijn uitgevoerd, is voor het Pensioenfondsenmodel in augustus 2017 nog een extra kwantitatief onderzoek onder deelnemers uitgevoerd.

Digitale verstrekking

Het Pensioenfondsenmodel werkt, net als het Verzekeraarsmodel, met twee informatielagen. Als pensioenuitvoerders de informatie digitaal aanbieden zien wij meer mogelijkheden om deze gelaagdheid effectief

³ Art. 48 Pensioenwet, 59 Wet verplichte beroepspensioenregeling

⁴ Art. 63b derde lid, Pensioenwet, 75b derde lid, Wet verplichte beroepspensioenregeling. Alleen voor pensioenfondsen die uitsluitend een variabel pensioen kennen waarbij deelnemers deel uitmaken van een collectieve toedelingskring, geldt geen verplichting om het model te gebruiken.

Datum 20 november 2017
Ons kenmerk JnBh-17102598
Pagina 3 van 6

vorm te geven en interactie met de lezer mogelijk te maken. We zijn daarom, net als de Pensioenfederatie, voorstander van digitale verstrekking.

Nieuw: een stabiel pensioen

Het Verzekeraarsmodel geeft deelnemers de keuze tussen een vast en een variabel pensioen. Dit vaste pensioen betreft een uitkering waarvan het jaarlijks te betalen bedrag na ingang van het pensioen niet meer verandert of alleen met een vaste jaarlijkse indexatie wordt verhoogd. Bij pensioenfondsen is sprake van een vaste uitkering die valt onder de regels van het Financieel Toetsingskader (FTK). Dit betekent dat er jaarlijks variërende verhogingen (indexaties) en verlagingen van de pensioenuitkering mogelijk zijn. De term 'vast pensioen' bleek volgens de Pensioenfederatie bij deelnemers van pensioenfondsen tot verwarring te leiden, omdat zij 'vast' als 'nooit meer veranderbaar' zien. In het vervolgonderzoek dat de Pensioenfederatie heeft laten uitvoeren bleek 'stabiel' een beter begrip. Daarom gebruiken pensioenfondsen 'stabiel pensioen' in plaats van 'vast pensioen'.

Tijdelijke regeling en URM

In de informatie over de keuze moet het verwachte pensioen in drie scenario's worden getoond. Die scenario's maken gebruik van de Uniforme Rekenmethodiek (URM). Tot het moment waarop de URM in werking treedt, geldt een vereenvoudigde rekenmethode op grond van de tijdelijke regeling informatieverstrekking⁵. Deze zorgt ervoor dat de deelnemer het effect van drie deterministische scenario's te zien krijgt in zijn persoonlijke pensioensituatie, en maakt daarbij gebruik van nominale rendementen. Gegeven deze nominale aard van de tijdelijke regeling informatieverstrekking vindt de AFM het op dit moment toereikend dat in laag 1 van het model nominale bedragen worden weergegeven. Hierdoor ontbreekt echter voorlopig een realistisch inzicht in de risico's en koopkracht van het pensioen in laag 1 van de modellen op dit moment. De AFM pleit er dan ook voor om de tijdelijke regeling zo spoedig mogelijk te vervangen door de URM, zodat deelnemers kunnen kiezen op basis van realistische inschattingen van de pensioenuitkeringen. Hieruit volgt logischerwijs dat er vanaf dat moment reële bedragen te zien zijn in laag 1 van het model.

Daarnaast vragen wij uw aandacht voor de premie- en kapitaalovereenkomsten waarbij deelnemers de keuze voor de pensioenuitkering niet op de pensioendatum maar tot maximaal 10 jaar vóór de pensioendatum moeten maken⁶. Het bepalen van de scenario's is hierbij extra complex doordat de scenario's zowel de opbouwfase als de uitkeringsfase beslaan, en fondsen collectieve toedeling in een individuele berekening toepassen. De AFM raadt aan om hieraan bij de omschrijving en vaststelling van de URM specifiek aandacht te besteden. Bij het invoeren van de URM vragen wij ook uw aandacht voor de invoeringstermijn omdat zowel de rekenmethode als de weergave van de scenario's in het Verzekeraarsmodel en het Pensioenfondsenmodel wijzigen.

3. Ons advies

Het Pensioenfondsenmodel lijkt op het Verzekeraarsmodel, en onze positieve overwegingen bij dit laatste model gelden grotendeels dus ook voor het Pensioenfondsenmodel. We adviseren positief op het Pensioenfondsenmodel. Wel vinden wij nog enkele aanpassingen wenselijk en hebben we aanbevelingen voor een volgende versie.

⁵ Art. 54 Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling. Voor pensioenfondsen is nu een vergelijkbare methode vastgelegd in de handleiding bij het Pensioenfondsenmodel (bijlage 4).

⁶ Als bedoeld in art. 63b vijfde lid Pensioenwet, 75b vijfde lid, Wet verplichte beroepspensioenregeling.

Datum 20 november 2017
Ons kenmerk JnBh-17102598
Pagina 4 van 6

Gewenste aanpassingen

Wij vinden het wenselijk dat pensioenfondsen, net als andere pensioenuitvoerders, in blok 1 van het model in alle gevallen een pensioenkapitaal weergeven. Nu hoeft dat volgens de handleiding alleen als er sprake is van shoprecht.

Daarnaast vinden wij het wenselijk dat pensioenfondsen, net als andere pensioenuitvoerders, in alle gevallen Blok 9 opnemen. Nu hoeft dat volgens de handleiding alleen als er sprake is van shoprecht.

Verdere uitwerking hiervan vindt u in de bijlage bij deze brief.

Aanbeveling vergelijkbaarheid

Wij adviseren de Pensioenfederatie en het Verbond van Verzekeraars om, in ieder geval voor de blokken 2, 4, 6 en 7, te onderzoeken hoe deelnemers de verschillende weergaven begrijpen en geactiveerd worden. Vervolgens zou met die resultaten één nieuwe versie van het model ontwikkeld kunnen worden.

Verdere uitwerking hiervan vindt u in de bijlage bij deze brief.

4. Slot en vooruitblik

Wij adviseren, ook met het oog op de geplande evaluatie van de Wvp in 2019, om in 2018 het effect van het standaardmodel op deelnemers te onderzoeken. Hierbij staat wat ons betreft de vraag centraal of het beoogde doel van het model wordt bereikt: kunnen deelnemers hun opties met deze modellen goed vergelijken, ook als zij een Verzekeraarsmodel en een Pensioenfondsenmodel krijgen?

Onze verwachting is dat de pensioenkoepels naar aanleiding van de invoering van de URM een nieuwe versie van het model ontwikkelen. We benadrukken nogmaals dat de AFM graag ziet dat de pensioensector één standaardmodel voor alle pensioenuitvoerders zal ontwikkelen en vertrouwen erop dat zij hierbij de aanbevelingen uit deze brief zal meenemen.

Hoogachtend,
Autoriteit Financiële Markten

ing. H.W.A.M. van den Bosch AAG
Senior Toezichthouder
Toezicht | Verzekeren & Pensioenen

mr. drs. K. Raaijmakers
Hoofd
Toezicht | Verzekeren & Pensioenen

Bijlagen:

- Uitwerking van de adviezen bij de verschillen tussen Verzekeraarsmodel en Pensioenfondsenmodel
- Model
- Handleiding

Datum 20 november 2017
Ons kenmerk JnBh-17102598
Pagina 5 van 6

Bijlage: Uitwerking van de adviezen bij de verschillen tussen Verzekeraarsmodel en Pensioenfondsenmodel

Blok 1. Uw persoonlijke gegevens

In de handleiding staat dat pensioenuitvoerders hier het persoonlijke pensioenkapitaal van deelnemers slechts hoeven weer te geven als er sprake is van shoprecht. Om de informatie persoonlijker te maken, en omdat een pensioenuitvoerder niet kan weten of een deelnemer ergens anders ook een kapitaal heeft opgebouwd, en een deelnemer daar wellicht een vergelijking mee wil kunnen maken, adviseren wij om in alle gevallen een pensioenkapitaal weer te geven.

Blok 2. Uw keuze gaat over een deel van uw inkomen

Het Pensioenfondsenmodel noemt in tegenstelling tot het Verzekeraarsmodel geen bedragen in dit blok. Ook is in het Pensioenfondsenmodel geen grafische weergave opgenomen van de verschillende pensioenpijlers. Hierdoor is de informatie minder persoonlijk, geeft minder inzicht in het totaal en zet mogelijk minder aan tot actie. Wij bevelen aan om onderzoek te doen naar het effect van de verschillende weergaven op het begrip en de activering van deelnemers en verwachten dat deze blokken in een volgende versie overeenkomen.

Blok 4. Hoeveel pensioen krijgt u?

In tegenstelling tot het Verzekeraarsmodel laat laag 1 van het Pensioenfondsenmodel geen grafiek zien met het verloop van de verwachte uitkeringen in verschillende scenario's (uit de handleiding blijkt dat dit optioneel is in laag 2). Wij bevelen aan om onderzoek te doen naar het effect van de tabel en grafiek op het begrip en de activering en verwachten dat deze blokken in een volgende versie overeenkomen.

Blok 6. De hoogte van uw pensioen kan elk jaar veranderen

Wij merken op dat het Pensioenfondsenmodel geen schommelingenmeter bevat. De Pensioenfederatie geeft aan dat de reden hiervoor is dat de schommelingenmeter niet goed begrepen wordt. Daarnaast geeft zij aan dat er nog geen berekeningswijze is die voor alle soorten uitkeringen goed weergeeft welke schommelingen kunnen plaatsvinden. De AFM vindt dat door het weglaten van de schommelingenmeter de deelnemer een relevant besliscriterium mist. Maar als de informatie mogelijk niet de juiste schommelingen weergeeft, dan heeft de AFM er begrip voor om de schommelingenmeter op dit moment (nog) niet in het model op te nemen. Dit betekent dat ondanks ons eerdere advies over het Verzekeraarsmodel de schommelingenmeter voorsnog ook niet gebruikt hoeft te worden in dat model. Wij bevelen aan om verder onderzoek te laten doen naar de technische invulling en het begrip van de schommelingenmeter en verwachten dat deze blokken in een volgende versie overeenkomen.

Het Pensioenfondsenmodel gebruikt, we nemen aan door de genoemde ontbrekende schommelingenmeter, bij blok 6 de kop "De hoogte van uw pensioen kan elk jaar veranderen", terwijl het Verzekeraarsmodel "Hoe sterk kan uw pensioen per jaar veranderen?" gebruikt. We verwachten dat ook deze koppen in een volgende versie overeenkomen.

Datum 20 november 2017
Ons kenmerk JnBh-17102598
Pagina 6 van 6

Blok 7. Wat krijgt uw partner als u overlijdt?

De AFM merkt op dat het Verzekeraarsmodel en het Pensioenfondsenmodel op dit onderdeel van elkaar verschillen. Zo zijn in het ene model concrete bedragen te zien in laag 1 en in het andere in laag 2. We bevelen aan om onderzoek te doen naar het begrip en de activering van deze informatie en verwachten dat deze blokken in een volgende versie overeenkomen.

Blok 9 en inleiding. Kunt u uw pensioen bij een andere uitvoerder aankopen?

In de handleiding staat dat pensioenuitvoerders in de inleiding kunnen aangeven dat deelnemers informatie krijgen over hun shoprecht. Als een pensioenfonds zowel een stabiel als een variabel pensioen aanbiedt, hebben deelnemers geen shoprecht. Uit de handleiding blijkt dat in dat geval informatie daarover niet nodig is en dat pensioenuitvoerders dan Blok 9 mogen weglaten. Het is denkbaar dat een deelnemer ook een kapitaal heeft bij een andere pensioenuitvoerder en daar dus wel informatie krijgt over zijn shoprecht. We adviseren daarom om in alle gevallen informatie over shoprecht op te nemen en dus ook Blok 9 altijd op te nemen, ook als een deelnemer bij dit pensioenfonds geen shoprecht heeft.